

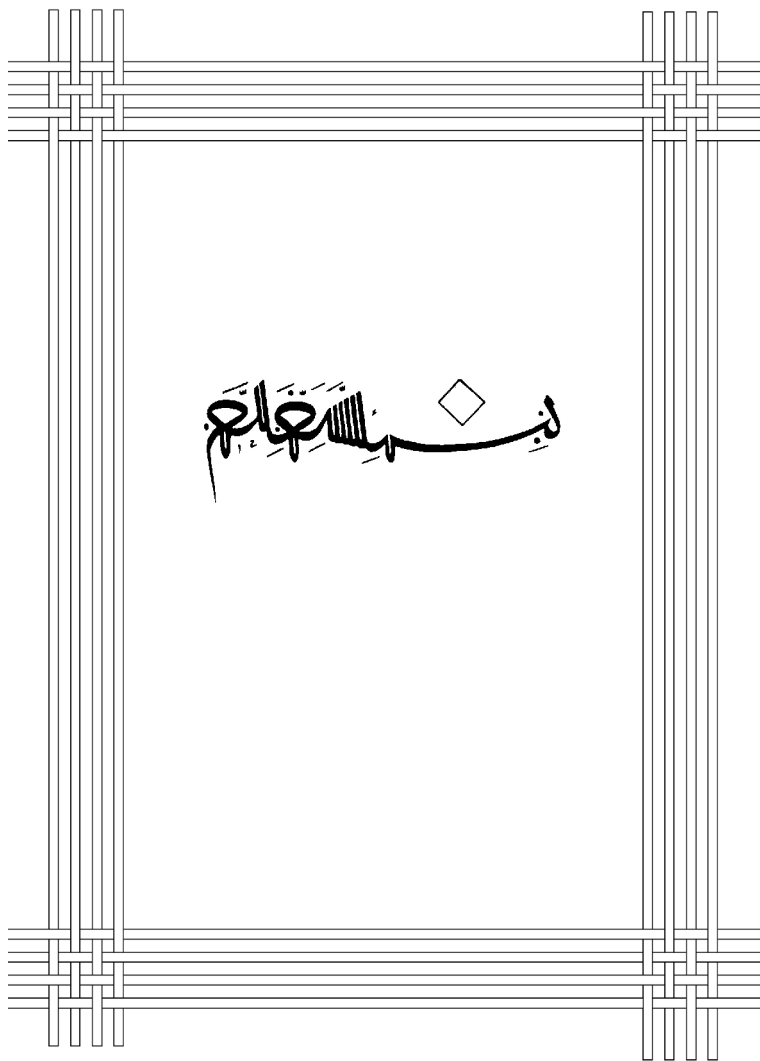
گزارش

پژوهشی

سال ششم شماره ۵۰ اردیبهشت ۱۳۹۲

مفاسد اقتصادی در اجرای طرح‌های عمرانی در یک نگاه

مرکز مطالعات و پژوهش‌های
سلامت اداری و مبارزه با فساد

گزارش پژوهشی

سال ششم، شماره ۵۰، اردیبهشت ۱۳۹۲

مفاسد اقتصادی در اجرای طرح‌های عمرانی در یک نگاه

خلاصه گزارش طرح تحقیقاتی

مجری: مه‌ری سادات موسوی

ناظر: محمدرضا سعیدی

مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

-
- مطالب مندرج در این گزارش پژوهشی نشانگر دیدگاه نویسندگان آن بوده و لزوماً نمایانگر دیدگاه سازمان بازرسی کل کشور نمی‌باشد.
 - کلیه حقوق مربوط به گزارش حاضر متعلق به سازمان بازرسی کل کشور بوده و هرگونه انتشار مطالب آن بدون کسب اجازه از این سازمان، غیر مجاز می‌باشد.

اشاره

گزارش پیش‌رو، خلاصه‌ای از پروژه پژوهشی «بررسی نحوه بروز مفاسد اقتصادی در اجرای طرح‌های عمرانی دستگاه‌های اجرایی و ارائه پیشنهادهایی درخصوص مبارزه با آن» می‌باشد. این گزارش برشی از مفاسد اقتصادی رایج در پروژه‌های عمرانی را نشان می‌دهد. شکی نیست که با توجه به فضای تحقیق حاضر که به پروژه‌ای خاص اختصاص ندارد، مشترکاتی که در پروژه‌های عمرانی مختلف از این حیث قابلیت احصاء داشتند بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. دسته‌بندی‌های صورت گرفته در این گزارش می‌تواند رئوس مشکلات و مفاسد هر یک از مراحل را به تفکیک گوشزد نموده و راهکارهایی پیشنهادی در اختیار قرار دهد.

مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

مفاسد اقتصادی در اجرای طرح‌های عمرانی در یک نگاه

مهری سادات موسوی^۱

مقدمه

مفاسد اقتصادی پروژه‌های عمرانی، از جمله معضلات مبتلابه کشور در سطوح مختلف است که بخشی از بودجه عمومی اختصاص یافته به این بخش را در خود فرو می‌بلعد. از اینکه چند درصد از پروژه‌های عمرانی هیچ‌گاه به بهره‌برداری نرسیده و چه میزان از بودجه صرف شده در این راه به هدر رفته است، آمار روشنی در دسترس نیست.

تحقیق حاضر این مسأله را مورد واکاوی قرار می‌دهد که از نظر افراد صاحب‌نظر در حوزه پروژه‌های عمرانی، اعم از کارفرمایان، پیمانکاران، ناظران/بازرسان، مشاوران و صاحب‌نظران حقوقی، چه گریزگاه‌ها و مفاسدی در مراحل مختلف پروژه‌های عمرانی ملی - پیمانکاری موجود است و کدام‌یک از آنها از تواتر و اهمیت بیشتری برخوردارند. بدین منظور ابتدا تلاش شد درک جامعی از مبانی نظری و مراحل اجرایی پروژه عمرانی پدید آید، سپس متناسب با هر بخش، گریزگاه‌های مفاسد اقتصادی با توجه به نظرات صاحب‌نظران مورد شناسایی قرار

^۱ عضو هیأت علمی جهاد دانشگاهی

گیرد. این مفاسد در کلیه مراحل پروژه‌ها، از مرحله پیشنهاد پروژه تا خاتمه و نگهداری آن، موجود است.

از سوی دیگر این تحقیق گلوگاه‌های مفاسد اقتصادی را در حوزه پروژه‌های عمرانی ملی که به صورت پیمانی اجرا می‌گردند مورد بررسی قرار می‌دهد. به دلیل حجم اعتبارات بالای پروژه‌های پیمانی در مقایسه با سایر روش‌ها همچون امانی و ... و آسیب‌های خاص آن‌ها همچون آسیب‌ها و مفاسد مرتبط با پیمانکاران، کارفرمایان، مشاوران و ناظران، این نوع پروژه‌ها مد نظر بوده‌اند.

با توجه به اینکه بخش عمده‌ای از دانش و تجربیات موجود در خصوص پروژه‌های عمرانی مکتوب نشده است و بسیاری از مفاسد موجود به مرحله پرونده‌سازی نمی‌رسند تا بتوان از طریق مطالعه پرونده‌ها به جامعیتی مناسب در این خصوص دست یافت و با توجه به عدم امکان دسترسی به پرونده‌های مفاسد اقتصادی موجود در حوزه پروژه‌های عمرانی، در این تحقیق داده‌ها از طریق مصاحبه با افرادی که در وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مختلف دولتی و غیردولتی به نحوی در ارتباطی مستقیم با پروژه‌های عمرانی بوده و کاملاً از روند مراحل گوناگون آن مطلع هستند، جمع‌آوری شده است تا نقاط فسادخیز شناسایی و شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در هر یک از مراحل اجرای پروژه‌های عمرانی احصاء و دسته‌بندی گردد.

اهداف

هدف کلی:

❖ بررسی نحوه بروز فساد اقتصادی در طرح‌های عمرانی دستگاه‌های اجرایی

اهداف جزئی:

❖ دسته‌بندی مفاسد اقتصادی از حیث شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در

طرح‌های عمرانی دستگاه‌های مختلف دولتی

❖ تدوین فهرستی از گلوگاه‌های بروز فساد در پروژه‌های عمرانی

❖ ارائه راهکارهایی جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی در اجرای

طرح‌های عمرانی دستگاه‌های اجرایی

❖ شناسایی عوامل زمینه‌ساز مفاسد اقتصادی در اجرای طرح‌های عمرانی

دستگاه‌های اجرایی

❖ اولویت‌بندی گلوگاه‌های بروز فساد اقتصادی بر اساس نظر کارشناسان

خبره

روش

تحقیق حاضر، توصیفی و اکتشافی است. پس از انجام مطالعات نظری و

تدوین مدل تحلیلی تحقیق، جهت تکمیل فهرست گلوگاه‌های بروز فساد

اقتصادی در پروژه‌های عمرانی، مصاحبه‌هایی نیمه‌ساختمند با تعدادی از

صاحب‌نظران خبره در هر یک از مراحل مختلف طرح (از انجام طرح مطالعاتی تا

نگهداری و بهره‌برداری پروژه‌های عمرانی ملی پیمانی) انجام پذیرفت. انتخاب این

افراد خصوصاً در وزارتخانه‌هایی صوت گرفت که دارای بیشترین حجم اعتبار و

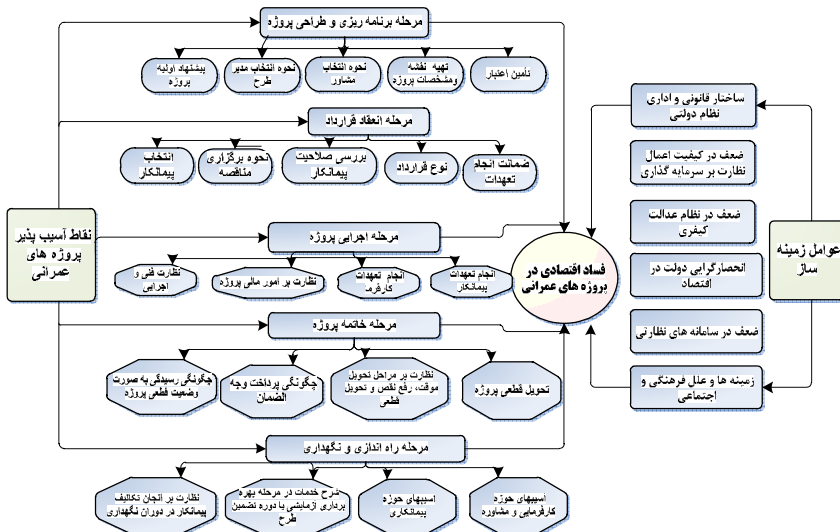
بیشترین تعداد پروژه عمرانی ملی بودند.

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل افرادی است که در مراحل مختلف طرح به طور مستقیم به عنوان کارفرما، مدیر، مشاور، پیمانکار، بازرس، ناظر و صاحب نظر حقوقی با پروژه های عمرانی در ارتباطند.

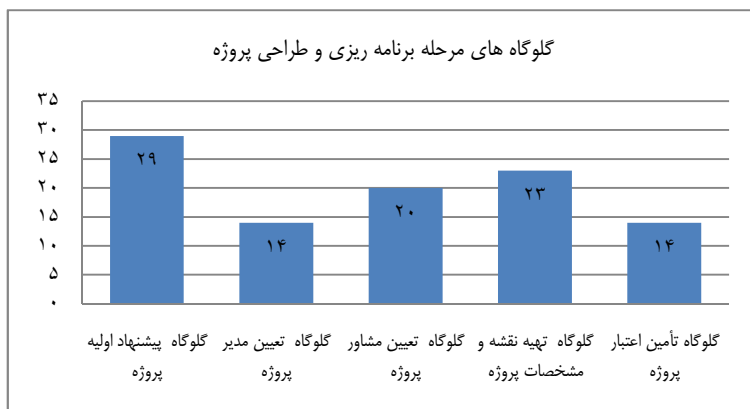
حجم نمونه ۱۵۰ نفر بود که با توجه به نوع درگیری شان در مراحل مختلف پروژه و نوع سازمان یا وزارتخانه انتخاب شده اند.

نکته قابل توجه این است که افراد نمونه با توجه به میزان تخصصشان، سؤالات مرتبط با حیطه کاری خود را پاسخ داده اند و فراوانی پاسخ دهندگان با توجه مراحل پروژه و نوع سؤالات متغیر بوده است.

مدل تحلیل:

یافته‌ها

صاحب‌نظران پاسخگو از بین گریزگاه‌های مطرح در این مرحله، گلوگاه پیشنهاد پروژه را بیش از سایر بخش‌ها مهم تلقی نمودند.

شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی

اغلب ماده‌های قانونی (همچون ماده ۱۹، ۲۲ و ۳۵) متمرکز بر مراحل پس از پیشنهاد پروژه همچون عمل در حدود اعتبارات مصوب، تعیین صلاحیت پیمانکار/ مشاور، برنده مناقصه ... است. در حالی که اغلب افراد جامعه نمونه اعم از کارفرمایان، مشاوران، پیمانکاران، ناظران و کارشناسان حقوقی پیشنهاد اولیه پروژه را یکی از مهم‌ترین گلوگاه‌های قابل تأمل در بروز مفاسد اقتصادی مطرح نمودند. نظارت‌ها نیز از این مرحله به بعد صورت می‌گیرد.

۱- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در گلوگاه‌های مرحله طراحی و برنامه‌ریزی	
پیشنهاد پروژه به دلیل فشار سیاسی نمایندگان، وزرا و سایر مسئولان	اعمال نفوذ برخلاف حق
اعمال نفوذ برای تصویب پروژه‌هایی که در آن‌ها منافع شخصی و گروهی پیشنهاددهندگان تأمین می‌گردد. (عدم انطباق پروژه تعریف شده با نیازهای ملی و استانی)	
انتخاب جهت‌دار مدیر پروژه برای هدایت پروژه به سمت تأمین منافع اقتصادی	
اعمال نفوذ مشاوران، سیاستمداران و... در انتخاب مدیر پروژه بدون در نظر گرفتن صلاحیت و توانایی وی	
جابجا نمودن کل پروژه توسط مدیر طرح بنا به درخواست برخی افراد صاحب نفوذ	
انتخاب مدیر بر اساس روابط خانوادگی، همسو بودن به لحاظ سیاسی و جناحی	
انتخاب مشاور خارج از ضوابط و به صورت سفارشی یا انتخابی (توجه به آیین‌نامه‌ها فقط در حدی که انتخاب، مورد ایراد مراجع نظارتی و مالی قرار نگیرد.)	
عدم استقلال مشاور در ارائه نظر فنی (اگر مشاوره اقتصادی بودن و یا فنی بودن طرح را توجیه نکنند، کارفرما دیگر با او کار نمی‌کند.)	
اعمال تغییرات در پروژه به دلیل منافع اقتصادی توسط برخی گروه‌ها و یا افراد که از لحاظ فنی باعث کاهش کارایی پروژه می‌شود.	
تأثیر سفارشات و روابط در تأمین اعتبار پروژه‌ها که می‌تواند موجب تأخیر پروژه‌های اولویت‌دار شود.	
ارائه رشوه به کارفرما برای موافقت با اجرای پروژه	
ارائه رشوه به کارفرما برای انتخاب شدن به عنوان مدیر طرح	
استفاده از اعتبار و منابع مالی در جای دیگر	

۱- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در گلوگاه‌های مرحله طراحی و برنامه‌ریزی	
انحصاری اعلام نمودن شرایط برخی پروژه‌ها که به تباری در انتخاب مدیر پروژه منجر می‌گردد.	تباری در معاملات دولتی
اعمال نظر جهت مصرف نوع خاصی از مصالح در اجرای پروژه تأمین‌کننده ویژه، خاص و انحصاری داشته باشد.	
طراحی نقشه به گونه‌ای که توسط شرکت‌های محدودی قابل انجام است. (هرچند که ممکن است گران‌تر تمام شود! در صورتیکه اصلاً نیازی به انجام طرح ویژه نبوده است!)	
وجود روابط ناسالم بین مدیر، کارفرما و پیمانکار (تخلف از اجرای مواد ۱۹ قانون برنامه بودجه)	
جابجایی ردیف‌های اعتباری	
برآورد کم و غیرواقعی اعتبار مورد نیاز جهت اجرای پروژه برای توجیه صرفه اقتصادی آن	
دنبال کردن مقاصد و اهداف پشت پرده توسط اشخاص تأییدکننده اعتبار	تخلف از انجام تعهدات
کپی‌برداری از نقشه‌های آماده سایر طرح‌ها و عدم ارائه دقیق نقشه و در نظر گرفتن موقعیت و ماهیت پروژه حاضر	
تغییر در احجام سودآور برای ذی‌نفعان، طراحی براساس اهداف تعیین شده قبلی و حذف پیچیدگی‌های طرح	
عدم برگزاری مناقصه و یا تخلف در آن	تخلف از اجرای مواد ۱۹، ۲۲ و ۳۵ قانون برنامه بودجه
واگذاری چندین کار به یک مشاور و یا با یک مشاور به طور مدام کار کردن	و ۳۵ قانون برنامه بودجه
ارائه اطلاعات مورد نیاز مشاور جهت مطالعات اولیه از سوی کارشناسان ذی‌ربط با رانت / رشوه / پورسانت و... (گویا اطلاعات سازمانی جزء مایملک شخصی برخی افراد شاغل در بخش دولتی شده است.)	

۱- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در گلوگاه‌های مرحله طراحی و برنامه‌ریزی

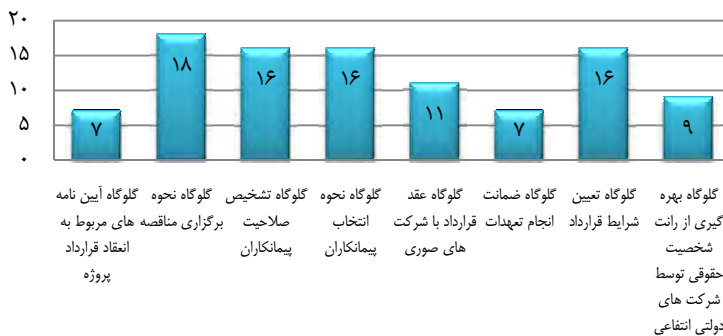
هر چه هزینه انجام یک پروژه بیشتر شود دستمزد مشاور نیز افزایش می‌یابد. گاهی به همین دلیل پروژه به صورت بسیار دست بالا طراحی گردیده و بحث اقتصاد مهندسی در نظر گرفته نمی‌شود. این امر باعث بالا رفتن قیمت تمام شده پروژه می‌گردد. گاهی نیز طراحان پروژه به دلیل ضعف در انجام طراحی، پروژه را در جهت اطمینان، بسیار بیشتر و سنگین‌تر طراحی می‌کنند. افزایش نامعقول حجم پروژه بیش از حد مورد نیاز جهت استفاده بعدی پیمانکار و سود بیشتر پیمانکار و مشاور است.

پرداخت
زائد بر
اعتبار
مصوب یا
خلاف
قانون

جانمایی پروژه به صورتی که منافع پنهان خاصی ایجاد می‌نماید. به عنوان مثال، پروژه‌ای نیاز به کوهبری داشته که با هزینه کارفرما سنگ‌ها جابجا و به پیمانکار از این بابت حق‌الزحمه‌ای پرداخت می‌شود، لیکن سنگ‌های جابجا شده در منطقه توسط پیمانکار خرید و فروش می‌شوند.

عدم قیمت‌گذاری اصولی و صحیح خود موجب فساد می‌گردد. گاهی چندین برابر نیاز مالی یک پروژه، اعتبار به آن اختصاص داده می‌شود.

گلوگاه‌های مرحله انعقاد قرارداد

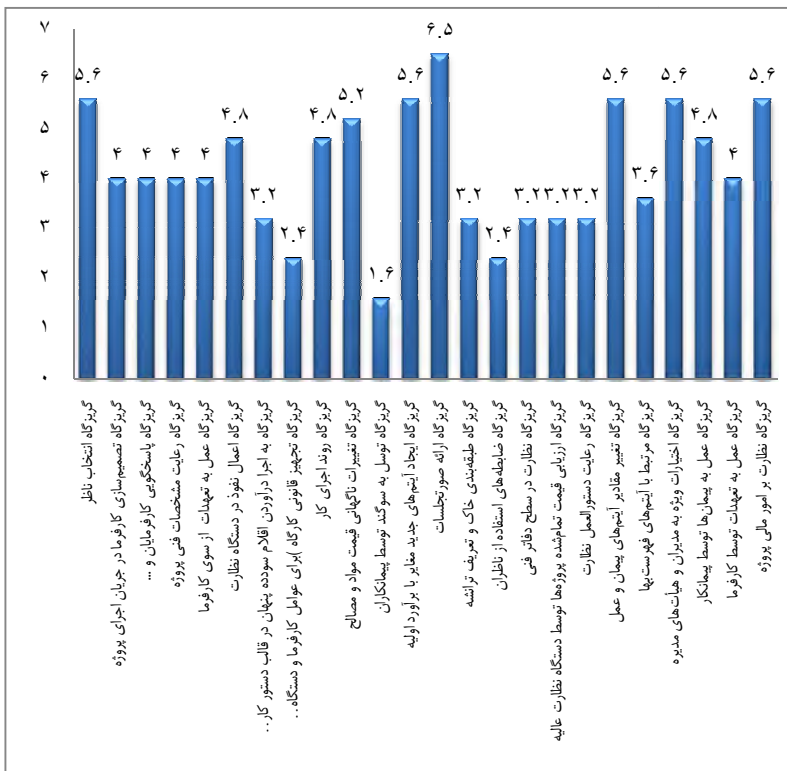

با توجه به نظر صاحب‌نظران، در مرحله انعقاد قرارداد، گریز‌گاه‌های نحوه برگزاری مناقصه بیش از سایر گریز‌گاه‌ها، در حوزه مفاسد اقتصادی حائز اهمیت است.

۲- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در گلوگاه‌های مرحله انعقاد قرارداد	
<p>تبانی بین مشاور و پیمانکار، بدین صورت که مشاور قیمت پایه را بالاتر از حد معمول محاسبه می‌نماید و پیمانکار با اطلاع از این موضوع قیمت پیشنهادی خود را پایین‌تر از قیمت پایه اعلام و به این صورت برنده مناقصه می‌شود.</p>	<p>تبانی در معاملات دولتی</p>
<p>عدم بررسی سوابق در مناقصه یک مرحله‌ای و برنده شدن پایین‌ترین پیشنهاد</p>	
<p>تهیه جدول امتیاز خودسرانه توسط دستگاه اجرایی به منظور حذف پیمانکارانی که کارفرما به هر دلیلی دوست ندارد در مناقصه شرکت نماید.</p>	
<p>دستکاری غیرمنصفانه در رتبه‌های پیشنهاددهندگان به کمک امتیاز فنی</p>	
<p>فاش شدن اطلاعات شرکت‌کنندگان، تبانی در باز کردن پاکت‌ها و برآورد توانایی پیمانکار و دادن اطلاعات نادرست توسط دستگاه اجرایی به پیمانکاران شرکت‌کننده.</p>	
<p>پرداخت رشوه جهت خریداری رتبه (جعل اسناد و مدارک توسط پیمانکاران و مشاورین جهت اخذ صلاحیت کاری)</p>	
<p>تبانی کارفرما و پیمانکار در ارائه ضمانت ناکافی</p>	
<p>انتخاب رابطه‌ای پیمانکار</p>	
<p>مشاور و کارفرما با سوءنیت، شرایط فنی و سایر روال‌ها از جمله مناقصه را طوری طراحی و اجرا نمایند که یک پیمانکار خاص برنده شده و در ادامه با تبانی صورت گرفته هر سه ضلع منتفع گردند.</p>	
<p>خودداری از اعلام جرایم مالی به مراجع ذیصلاح قضایی و پرداخت زائد بر اعتبار یا خلاف قانون</p>	

۲- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در گلوگاه‌های مرحله انعقاد قرارداد	
انجام ترک تشریفات به جای مناقصه محدود و ارجاع پروژه به پیمانکاران دلخواه	تخلف از اجرای مواد ۱۹، ۲۲ و ۳۵ قانون برنامه - بودجه
برگزاری صوری مناقصه و حذف بعضی از شرکت کنندگان که رابطه ندارند بدون اتکاء به ضابطه‌ای مشخص و مستدل	
دادن امتیاز ویژه کارفرما به برخی پیمانکاران در مناقصه، عقد قرارداد لوای امتیازهای فنی و تجربه و ...	
انتخاب پیمانکاران انحصاری برای برخی پروژه‌های عمرانی از سوی کارفرما	
عقد قرارداد با پیمانکارانی که فاقد توان و ظرفیت فنی و مالی لازم هستند و با کسب حق بالاسری و ... پروژه‌ها را بر اساس قراردادهای کوچک‌تر به پیمانکاران دست دوم و سوم واگذار می‌نمایند.	
شرکت‌های به نسبت بزرگ‌تر نیمه دولتی با قیمت‌های فوق‌العاده پایین امکان رقابت را از رقبای بخش خصوصی می‌گیرند.	
برخی پیمانکاران در مرحله انعقاد قرارداد، آگاهانه و عمدتاً شرایط فنی را طوری تنظیم می‌نمایند که بعداً بتوانند از مجرای همین بندها سوءاستفاده نمایند.	تخلف از انجام تعهدات
پیمانکار به بهانه افزایش کیفیت کار، کارفرما و مشاور را مجاب می‌کند که از ماشین‌آلات و تکنولوژی‌های خاصی برای پیشبرد پروژه استفاده نماید در حالی که واقعاً میزان افزایش کیفیت در برابر میزان افزایش هزینه ناچیز است.	

گلوگاه‌های فساد اقتصادی در مرحله اجرایی

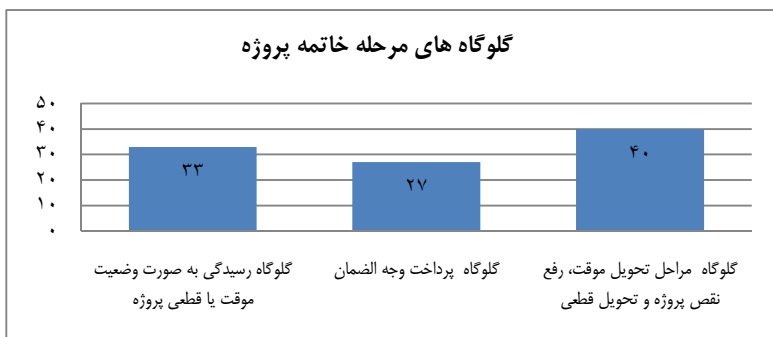

با در نظر گرفتن نظرات پاسخگويان درصد اهميت گلوگاه‌هاي اين مرحله، به صورت نمودار فوق ترسيم شده است. همانطور که قابل ملاحظه است گلوگاه ارائه صورتحسابات، انتخاب ناظر، ايجاد آيتم‌هاي جديد مغاير با برآورد اوليه، تغيير مقادير آيتم‌هاي پيمان، اختيارات ویژه مديران و نظارت بر امور مالي پروژه از جمله مهم‌ترين گريزگاه‌هاي اين مرحله مي‌باشند.

۳- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در گلوگاه‌های مرحله اجرایی پروژه	
به دلیل نفوذ پیمانکاران و قدرت مالی آنها و همچنین شفاف نبودن کامل انتخاب پیمانکار و ناظر، امکان تعیین ناظر توسط پیمانکار وجود دارد و چه بسیارند انتصابات که با رانت پیمانکاران در سیستم کارفرما و دستگاه نظارت صورت می‌پذیرد.	تبانی در انجام پروژه
ترجیح روابط به جای ضوابط (انتخاب افراد بدون تخصص و دارای روابط با مسئولین دستگاه اجرایی)	
منافع مشترک ناظر با پیمانکار (همچون خرید مصالح یا تجهیزات از دستگاه نظارت (حقیقی - حقوقی) که خود اغلب منجر به تأیید صوری کیفیت پروژه می‌گردد).	
تأیید عملکرد پیمانکار توسط ناظر به ازای درخواست مطالبات از پیمانکار با وجود مشاهده خطاهایی در مرحله اجرا.	
صحنه سازی پیمانکاران و کارفرمایان در پشت پرده و ارائه مدارک و فاکتورهای صوری و تقسیم آن بین اعضای گروه	
تبانی نماینده کارفرما با پیمانکار در جهت ایجاد آیت‌های جدید مغایر با برآورد اولیه	فساد مالی و اعمال نفوذ
در بعضی مواقع برخلاف نظر کارشناسی، کارشناسان به صورت دستوری از طرف مدیران، مجبور به امضا و تأیید موضوعاتی می‌شوند.	
دادن رشوه به عوامل ذی‌نفوذ، در دستگاه نظارت اعمال نفوذ می‌کند.	
علیرغم دریافت اعتبار کلان، کار با کیفیت پائین تحویل داده شده و درصدی از آن بین پیمانکار و دستگاه نظارت تقسیم می‌گردد.	
سوء استفاده و ترویج انواع مفاسد اقتصادی همچون ارتشا و ... در صورت عدم تعدیل یا پاسخگو نبودن تعدیل‌ها نسبت به تورم پیش آمده	
تطمیع ناظران و عوامل کارفرما با اغراق در آیت‌های تجهیز کارگاه	
سندسازی برای عدم اعاده در یافتی‌ها	
اختلالات پیش آمده در عمل به تعهدات از سوی کارفرما منجر به تن دادن پیمانکاران به پرداخت رشوه و ... به کارشناسان می‌گردد.	

۳- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در گلوگاه‌های مرحله اجرایی پروژه	
اشتباه در محاسبات، عدم دقت در محاسبه مقادیر کار، اعمال آیت‌های اضافی	فساد مالی و اعمال نفوذ
گاهی به دلیل عدم اطلاع کافی و گاهی نیز عدم توجه کافی ناظران و بعضاً به دلیل رانت، دستورالعمل‌های نظارت رعایت نمی‌شوند.	
انجام کار غیر مرتبط با حرفه کارشناس و ناظر سبب انجام ناصحیح و ناموفق کار و عدم شناسایی مفاسد پروژه می‌شود. بعلاوه کارشناس نیز باید علاوه بر تجربه دارای تعهد باشد.	
دستکاری در هزینه‌ها و ارائه فاکتورهای غیر واقع	تحصیل مال با عدم عمل به پیمان‌ها
عدم تهیه به موقع صورت‌جلسات سبب ایجاد زمینه چانه‌زنی برای پیمانکار پس از انجام کار و نهایتاً کنار آمدن کارفرما و دستگاه نظارت می‌شود.	
استفاده از مصالح با کیفیت پایین، کارگران غیرماهر، ارائه صورت وضعیت‌های غیر واقعی و از جمله اقداماتی است که توسط پیمانکاران به هنگام تغییرات ناگهانی قیمت مواد و مصالح انجام می‌دهند.	
عدم تهیه به موقع صورت‌جلسات موجب می‌شود پیمانکار موارد کاری انجام داده نشده یا امور آتی را در صورت وضعیت اعمال کرده و از کارفرما مبالغ غیر واقعی و غیر مرتبط با پیشرفت کار دریافت نماید.	
برخی پیمانکاران از رانت در طبقه‌بندی خاک و تعریف ترانشه استفاده می‌کنند زیرا می‌توانند با دادن مبلغی به آزمایشگاه، خواسته خود را در نمونه خاک مورد نظر اعمال کنند. در صورت ضعف دستگاه نظارت و آزمایشگاه این گزینه می‌تواند بسیار اثرگذار باشد.	
عدم اعلام قیمت واقعی مواد و مصالح از سوی پیمانکار به کارفرما به هنگام بی‌ثباتی بازار جهت کسب سود بیشتر	
سوء استفاده از توسل به سوگند در بسیاری موارد که بعضاً در مواردی در تغییر نظر دستگاه نظارت یا کارفرما مؤثر است.	
تغییر برآوردهای اولیه توسط کارفرما و تبانی با پیمانکار در خصوص تأخیرات، تعدیل و ...	

۳- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در گلوگاه‌های مرحله اجرایی پروژه	
برخی پیمانکاران در حین کار به عناوینی کارهای دیگر را زخمی کرده، زمان طولانی‌تری را برای پروژه ایجاد می‌کنند و طی صورت وضعیتی درخواست مطالبات ۲۵٪ را می‌نمایند. از سوی دیگر چون دستور کار ۲۵ درصد پس از انجام مبلغ پیمان ابلاغ می‌شود، لذا در ابتدای کار مشخص نیست و از دید سایر پیمانکاران و شرکت کنندگان در مناقصه پنهان مانده است.	تحصیل مال با عدم عمل به پیمان‌ها
اعمال سلیقه مشاور، پیمانکار و گاهی ذیحساب در تغییر مقادیر آیتم‌های پیمان و عمل، با وجود دستورالعمل صریح	
تطمیع و فشار بر عوامل نظارتی، بهره‌بردار و کارفرما برای تحویل قطعی پروژه به دلیل رانت خواری	
ایجاد تأخیر در پروژه برای دریافت تعدیل	
کم و زیاد کردن درصد مصالح از لحاظ فنی و کیفی و یا عدم استفاده از مصالح و مواد مدنظر کارفرما و نقشه‌های موجود و ارائه احجام غیرواقعی	
سپردن کار به پیمانکار دست دوم و سوم یا تیم ضعیف از سوی پیمانکار طرف قرارداد	
عدم رعایت ضوابط فنی از سوی پیمانکار و اعمال نفوذ در انتخاب نوع مصالح و کارهای اضافه	
دور شدن قیمت‌های دریافتی مناقصات از قیمت‌های واقعی، پایین آمدن کیفیت پروژه و تطویل بیش از حد پیمان‌ها به دلیل شفاف نبودن آیتم‌های فهرست بها	
پایبند نبودن کارفرما به ضوابط و مقررات و چشم‌پوشی از آن‌ها و مغایر شرایط پیمان عمل نمودن	

در این مرحله، ۴۰ درصد صاحب‌نظران پاسخگو، احتمال بروز فساد اقتصادی در گلوگاه تحویل موقت، رفع نقص و تحویل قطعی را مهم‌تر ارزیابی نمودند.

۴- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در گلوگاه‌های مرحله خاتمه پروژه

عدم نظارت مستمر و یا وجود روابط ناسالم بین ناظر و پیمانکار که منجر به ارائه و تأیید صورت وضعیت‌های کاذب و صوری می‌شود.

چشم‌پوشی از نواقص توسط مشاور

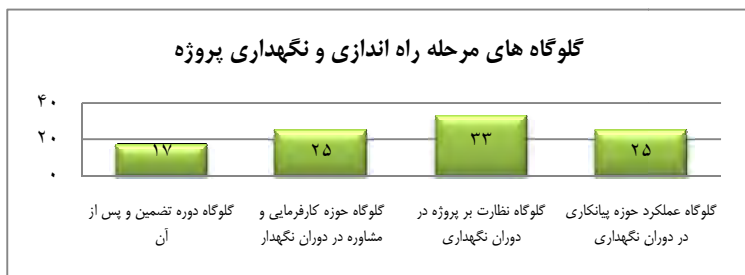
احجام غیرواقعی، تعدیل‌های غیرواقعی، پاداش غیرواقعی، نرخ حمل بار غیرواقعی، رقم غیردقیق علی‌الحساب‌ها در صورت وضعیت‌های موقت و تحمیل آیتم‌هایی با قیمت‌های چند برابر در صورت وضعیت

خودداری از اعلام جرایم مالی به مراجع ذیصلاح

عدم کفایت و قاطع نبودن مواد ۳۹، ۴۰ و ۴۱ شرایط عمومی پیمان به ویژه در نحوه تحویل کار به سازمان بهره‌بردار و هم‌چنین افتتاح و بهره‌برداری از پروژه‌ها بدون در نظر گرفتن نواقص موجود و عدم پیش‌بینی‌های لازم برای تحویل کار و نحوه نگهداری آن پیش از شروع بهره‌برداری

تأیید صورت وضعیت قطعی بدون بررسی دقیق نواقص و ...

۴- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در گلوگاه‌های مرحله خاتمه پروژه
عدم استفاده از ماشین‌های مکانیزه برای بررسی روساخت و زیرساخت پروژه‌ها همچون جاده و آزمایش کیفیت آن
عدم انطباق مبلغ اولیه پیمان با احتساب اضافه کاری با وجه دریافتی
استفاده از آیتم‌های تکراری در هنگام ارائه صورت وضعیت
چشم‌پوشی از نواقص موجود در کار در اثر تبنانی بین پیمانکار و مشاور/ ناظر و پرداخت وجه‌الضمان
عدم برجیدن کارگاه توسط پیمانکار که سبب تحمیل هزینه به کارفرما می‌شود.
عدم آزمایش کیفیت و عدم دقت در چگونگی تحویل پروژه و در نتیجه تحویل پروژه با نقص‌های بسیار
فاصله زمانی بین تحویل موقت تا تحویل قطعی برای بعضی از پروژه‌ها مانند پروژه‌های راهسازی کم است.
عدم وجود ناظر مقیم از طرف دستگاه‌های اجرایی در بسیاری از پروژه‌های عمرانی و عدم وجود اعتبار برای نظارت بر پروژه‌های عمرانی در تحویل پروژه دارای نقص و در نتیجه کوتاهی زمان تحویل موقت تا تحویل قطعی
تسریع در افتتاح به هر قیمت و به دلایل سیاسی و انجام کار سطحی سبب سهل‌انگاری در تأیید پروژه و عدم توجه به رفع نقص در موقع تحویل قطعی، پروژه تحویل می‌گردد.

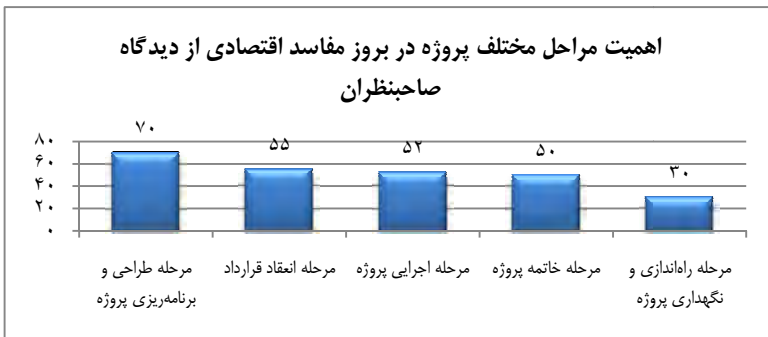

۳۳ درصد پاسخگویان، گریزگاه نظارت بر پروژه در دوران نگهداری را در بروز مفاسد اقتصادی مهم‌تر ارزیابی نمودند.

۵- شیوه‌های بروز مفاسد اقتصادی در مرحله راه‌اندازی و نگهداری پروژه

ضعیف بودن آیین‌نامه رسیدگی به تخلفات پیمانکاران و عدم امکان قانونی برخورد با آنان پس از دوره تضمین سبب کم‌کاری و تحویل پروژه با کیفیت و طول عمر پایین می‌شود.
تبانی پیمانکار و ناظر یا کارفرما برای کوتاه کردن دوره تضمین
سهل‌انگاری و رفع عیوب به صورت ظاهری
کارفرما می‌تواند با توجه به منابع مالی که برای پروژه و نگهداری تعریف شده و در اختیارش است به راحتی با مشاور مدنظر خودش از پیمانکار رده پائین در قسمت مناسب استفاده کرده و مازاد منابع مالی را که در حساب می‌ماند بین خود تقسیم کنند.
عدم رفع عیوب به صورت کامل جهت ارجاع مکرر کارفرما به پیمانکار جهت رفع عیوب و نواقص احتمالی (استفاده از مصالح نامرغوب در رفع نواقص پروژه به صورت صوری و ظاهری و عدم رعایت استانداردهای موجود)
عدم تضمین کیفیت کار به صورت قانونی و در نتیجه غیر قابل پیگیری بودن آن
عدم اعمال نظارت عالیه بر پروژه و بازرسی در دوران بهره‌برداری و عدم ارزیابی عملکرد پروژه‌های اجرا شده
مطلوب نشان دادن کارهای انجام شده به صورت مصنوعی با تبانی عوامل سه‌گانه
تطمیع عوامل نظارتی

در مجموع مهم‌ترین گریزگاه فساد اقتصادی در پروژه‌های عمرانی در مرحله برنامه‌ریزی و طراحی پروژه قرار دارد و مفاسد نخست در آنجا پایه‌گذاری می‌شوند. زیرا پیشنهاد و تعریف پروژه، تعیین مشاور، مدیر و اعتبار پروژه در این مرحله رقم می‌خورد و هر خللی در این مرحله، پروژه را در مراحل بعدی نیز دچار مشکلات عدیده نموده و راه را برای جولان مفسدان اقتصادی و بهره‌مندی از گریزگاه‌های موجود هموار می‌نماید. جالب است که نظرات پاسخگویان در خصوص اولویت و اهمیت گریزگاه‌های فساد با ترتیب مراحل پروژه نیز مطابقت داشت:

همانگونه که ملاحظه می‌شود از دیدگاه صاحب‌نظران پاسخگو مرحله طراحی و برنامه‌ریزی در بروز فساد اقتصادی از اهمیت بیشتری برخوردار است. از بین انواع مفاسد اقتصادی نیز، تبانی در معاملات دولتی، اعمال نفوذ بر خلاف حق (در پیشنهاد پروژه، تعیین پیمانکار، مدیر و مشاور، تحصیل مال از طریق نامشروع خصوصاً توسط کارفرمایان، پیمانکاران، مشاوران و ناظران، رشوه به افراد ذی‌نفوذ

جهت گرفتن پروژه، چشم‌پوشی از نواقص، تصویب صورت وضعیت غیرواقعی بیش از سایر انواع ذکر شده است. با توجه به ماده قانونی مربوطه در صورتی که فرد به علت اهمال یا تفریط موجب تضییع اموال و وجوه دولتی گردد یا آن را به مصارفی برساند که در قانون اعتباری برای آن منظور نشده یا در غیر مورد تعیین شده یا زائد بر اعتبار مصرف شده باشد، جرم مرتکب شده است.

در خصوص پروژه‌های عمرانی گاه دیده می‌شود که بخشی از اعتبارات پروژه در زمینه‌ای غیر از زمینه‌های پروژه صرف شده است که خود به کندی پیشرفت اجرای پروژه‌ها و یا توقف پروژه منجر می‌گردد.

۶- عوامل زمینه‌ساز فساد اقتصادی در پروژه‌های عمرانی ملی

• با توجه به نظرات پاسخگویان، مؤلفه‌های شاخص "ساختار قانونی و اداری نظام دولتی"، به ترتیب ذیل میزان اثرگذاریشان اولویت بندی شدند:

۱. ضعف در ثبات مدیریت‌ها
۲. رقابت‌های پیچیده در پروژه‌های دولتی
۳. عدم استخدام و ترفیع کارکنان بر اساس شایسته‌سالاری
۴. نابرابری دستمزد و خدمات ارائه شده، پایین بودن سطح دستمزدها
۵. توزیع نامناسب و غیرعادلانه درآمدها و امکانات اداری بین کارکنان
۶. رقابتی نبودن فعالیت‌ها و انحصاری بودن پروژه‌ها در دست پیمانکاران
قلیل
۷. عدم امکان کنترل و ردیابی مالی تخلفات انجام شده در امور اقتصادی
۸. شبکه روابط غیررسمی در سازمان‌ها
۹. عدم وجود امنیت شغلی
۱۰. قلت نیروی کارآمد و متخصص در بخش دولتی
۱۱. نارضایتی کارکنان از شرایط اشتغال و سازماندهی‌های نامناسب در نظام دیوان‌سالاری
۱۲. عدم اطلاع مردم از شرایط پروژه‌های دولتی

۱۳. روشن نبودن وضعیت مالی مدیران و فعالان گروه‌های سیاسی یا متصدیان بلندمرتبه دولتی
۱۴. عدم شفافیت قوانین
۱۵. چندشغلی بودن برخی مدیران و کارکنان
۱۶. وجود اختیارات بیش از حد کلی و تعریف نشده برای مدیران و کارمندان
۱۷. نحوه اعطای اختیارات به رؤسا و معاونان و مسئولین امور اجرایی و نظارتی
۱۸. نحوه وضع آئین‌نامه‌ها و مقررات درون سازمانی

- با توجه به نظرات پاسخگویان، میزان اثرگذاری مؤلفه‌های شاخص "ضعف در کیفیت اعمال نظارت بر سرمایه‌گذاری‌ها" به ترتیب زیر است:

۱. عدم برنامه‌های دقیق و شفاف در سرمایه‌گذاری‌های بخش دولتی
۲. عدم نظارت کارآمد بر سرمایه‌گذاری‌های بخش دولتی
۳. ارائه پروژه‌هایی که با معیارهای تحلیل هزینه-فایده مطابقت ندارد.
۴. عدم مستندسازی و ارائه اطلاعات مستند در کلیه مراحل پروژه‌های عمرانی

- ۸۱ درصد پاسخگویان مؤلفه‌های شاخص "نظام عدالت‌گیری" را تا حد زیادی در مفاسد اقتصادی مؤثر قلمداد نمودند:

۱. عدم وجود مقامات قضایی مطلع و کافی در رسیدگی تخصصی به پرونده‌های مفاسد اقتصادی
۲. طولانی شدن مراحل دادرسی، «فقدان مدعی‌العموم مقتدر و برخوردار از منابع کافی برای تعقیب جرایم مالی و اقتصادی
۳. عدم تمایل شاکیان خصوصی به پیگیری پرونده
۴. عدم دسترسی به مدارک کافی و مستدل
۵. کمبود مکانیزم و ساز و کارهای لازم در مورد نظارت قضایی کافی بر عملکرد مراکز اقتصادی کشور توسط سازمان بازرسی کل کشور
۶. عدم جرم‌انگاری برخی از مصادیق مفاسد اقتصادی در پروژه‌های عمرانی
۷. وجود ضمانت‌اجراهای غیرمؤثر برای مصادیق مجرمانه
۸. باور عموم بر لغزش‌پذیری قضات و مقامات نظام عدالت‌گیری
۹. عدم الزام مدیران و مسئولین به ثبت و اعلام صحیح سرمایه‌های دولتی قرار داده شده در پروژه‌های اجرایی

۱۰. ضعف نهادهای پلیس و نهادهای تعقیب و تحقیق

- با توجه به نظر پاسخگویان، مؤلفه‌های شاخص "ضعف در سامانه‌های نظارتی" با توجه به میزان اثرگذاری آن‌ها در فساد اقتصادی اولویت‌بندی شده‌اند. مؤلفه‌های شاخص مذکور به ترتیب بیشترین اثرگذاری به شرح ذیل است:

۱. پراکندگی و ضعف هماهنگی بین دستگاه‌های نظارتی به صورت رسمی
۲. تحرک ضعیف مجامع عمومی شرکت‌های دولتی به عنوان نمایندگان دولت در برخورد با تخلفات
۳. عدم پیش‌بینی ارتباط رسمی بین دستگاه‌های نظارتی با یکدیگر
۴. تبانی در معاملات دولتی و همانند آن
۵. عمقی نبودن بازرسی‌های موردی
۶. کمبود مدیران لایق و برخوردار از وجدان شغلی و اجرای وظایف سازمان‌های نظارتی
۷. نبود امکانات کافی برای کنترل افراد و کشف جرایمی چون ارتشاء، پورسانت، سرپوش‌گذاشتن مقام‌های نظارتی و عدم پوشش‌دهی اخبار این وقایع
۸. عدم پیش‌بینی صریح الزام سازمان حسابرسی به ارسال گزارش‌های حاکی از وقوع جرم به دستگاه‌های قضایی

- مؤلفه‌های شاخص "انحصارگرایی دولت در اقتصاد"، با توجه به بیشترین اثرگذاری در بروز مفاسد اقتصادی از نظر پاسخگویان به ترتیب زیر دسته‌بندی شده‌اند:

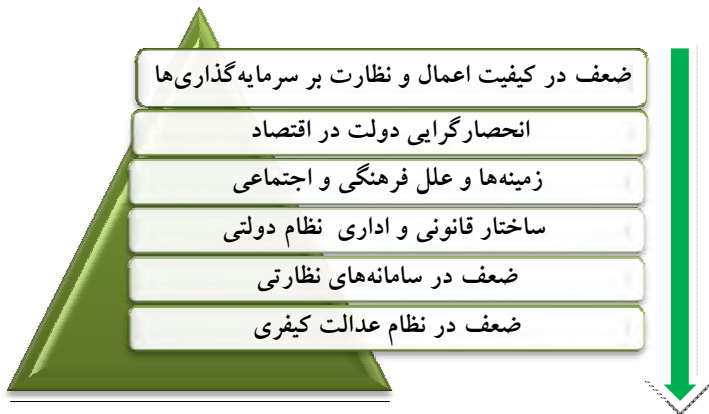
۱. عدم شفافیت در منابع و مصارف بودجه دولت
۲. رعایت ملاحظات احتمالی اجتماعی و سیاسی و اداری در برخورد با تخلفات
۳. انجام برخی فعالیت‌ها به صورت انحصاری در بخش دولتی (که موجب کاهش کیفیت پروژه‌ها و تعیین قیمت بالا و کسب سود غیرمنصفانه می‌شود)
۴. کاهش رقابت
۵. تسلط دولت بر منابع

۶. دخالت در مرحله تصویب قوانین

- پاسخگویان از بین مؤلفه‌های شاخص "زمینه‌ها و علل فرهنگی و اجتماعی" به ترتیب موارد ذیل را دارای اثرگذاری زیاد و خیلی زیاد دانسته‌اند:

۱. رواج بی‌اعتمادی در جامعه
۲. افزایش نابرابری در جامعه
۳. رواج فرهنگ برخورداری حداکثر از مادیات، حتی بدون رعایت حقوق دیگران
۴. غلبه خودخواهی و منفعت‌طلبی بی‌حد و حصر بر برخی افراد و ضعف جمع‌گرایی در جامعه
۵. هنجار شدن کارهای نامشروع
۶. علقه‌های ضعیف اجتماعی نسبت به ارزش‌ها و اصول جامعه
۷. تضعیف کنترل‌های درونی و بیرونی
۸. افزایش نیازها

با توجه به مجموع نظرات مطرح شده در خصوص عوامل عام (زمینه‌ساز) فساد اقتصادی، مؤثرترین شاخص‌ها از نظر پاسخگویان به لحاظ اثرگذاری بیشتر بر بروز مفاسد اقتصادی در نمودار ذیل به نمایش درآمده است:

راهکارهای پیشنهادی

الف- راهکارهای پیشنهادی مرحله برنامه‌ریزی و طراحی پروژه جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی
در اختیار نهادن زمان کافی برای مطالعه موقعیت پروژه برای تهیه نقشه مطابق با واقع
انتخاب کارشناسان زبده و مشاوران مورد اطمینان با در نظر گرفتن منافع ملی
وجود سندیکای مربوط به مشاوران و پیمانکاران که بتواند کیفیت کار این گروه را بالا ببرد.
نظارت بر کار مشاور و پیمانکار به صورت مستمر زیرا ممکن است مشاوره رتبه‌ای دریافت دارد ولی کارهای بعدی او از کیفیت مناسب برخوردار نباشد.
اجرای سیستمی متمرکز و شفاف جهت ارزیابی مشاوران و اجرای سیستم مهندسی ارزشی یا مهندسی مجدد جهت پروژه های بزرگ
بررسی و تأیید توجیه پذیری پروژه توسط نهادهای بی طرف
در فهرست سیاه قراردادن کارفرما و یا مشاوره که با تبنای عددسازی‌های نموده است (عدم دریافت کارهای بعدی تا مدت معین)
گردش آزاد و شفاف اطلاعات تا همگان به اطلاعات پروژه دسترسی داشته باشند و امکان تصمیم سازی های غیرمنطقی پشت درهای بسته سلب گردد.
شروع هر پروژه براساس مطالعات توجیه فنی اقتصادی اجتماعی و زیست محیطی صورت پذیرد که توسط مشاور ذیصلاح انجام شده و خود مشاور پاسخگوی مطالعات انجام شده باشد.
بهرتر است ابتدا موافقت‌نامه صرفاً برای مطالعات توپوگرافی، مطالعات ژئوتکنیک، تهیه طرح و نقشه‌های مطالعه شده صورت پذیرد و در سال بعد موافقت‌نامه اجرای پروژه با در دست داشتن اطلاعات کامل مبادله شود.

الف- راهکارهای پیشنهادی مرحله برنامه‌ریزی و طراحی پروژه جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی

اراده دولت برای اجرایی کردن طرح‌های جامع باید برخاسته از اولویت‌هایی باشد که برابند مطالعات، پیش روی می‌گذارد لذا می‌بایست جایگاه متخصصان عرصه‌های فنی، زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی، میراث فرهنگی و .. در این طرح‌ها مشخص بوده و آئین‌نامه‌ها و پروتکل‌های کارشناسی شده‌ای برای تهیه طرح‌های آمایشی و جامع تدوین و در صورت وجود، کاستی‌های آن رفع گردد تا شاهد کاهش اثرگذاری تصمیمات سیاسی در تغییر اولویت‌های انجام طرح‌های عمرانی و ملی باشیم.

نظارت مستمر سازمان بازرسی بر مراحل مختلف انجام پروژه به شکل کارشناسانه با توجه به نوع پروژه صورت پذیرد.

از نفوذ افراد سیاسی (نمایندگان مجلس، وزرا، معاونین وزرا، نیروهای مسلح و قضات و ...) در ارائه، پی‌گیری و تصویب طرح‌های عمرانی جلوگیری بعمل آید (ممانعت از اعلام طرح مطالعه نشده، مصوبه نگرفته، توجیه اقتصادی نشده و توجیه فنی نشده)

در هر پروژه باید از پنج جنبه امکان‌سنجی صورت گیرد؛ از نگاه فنی، مالی، حقوقی (نوع تعامل کارفرما و پیمانکار)، بازرگانی و بانکی. نگاه بانکی گشایشی L.C* ریالی در دستور کار بانک‌ها قرار گیرد تا پیمانکار با در دست داشتن آن بتواند نیازهایش را تأمین کند. تنها راه در این مرحله اهتمام به انجام مطالعه و عدم تصویب طرح‌هایی است که بدون مطالعه پیشنهاد می‌شود.

انتصاب افراد (مشاوران، کارفرما و مدیر و ...) براساس شایستگی، تخصص و تعهد

* اعتبار اسنادی؛ تعهدی از بانک است که به خریدار و فروشنده داده می‌شود. Letter of

ب- راهکارهای پیشنهادی مرحله انعقاد قرارداد پروژه جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی

باید کوشید که شرایط ترک تشریفات سخت و شرایط مناقصه عمومی تسهیل گردد. در ضمن باید مناقصات اطلاع‌رسانی شده و کاملاً شفاف برگزار شود. اطلاع‌رسانی شفاف، دقیق و به موقع منجر به جذب پیمانکاران بیشتری می‌شود. افراد تیم بررسی‌کننده باید شرایط احراز پست و تجربه کافی داشته باشد.

نظارت عالی که توسط دیوان محاسبات کشور، سازمان بازرسی و ... انجام می‌شود باید به‌هنگام و به‌موقع باشد نه اینکه پس از اتمام قرارداد، یا پس از واگذاری پروژه‌ای، نهاد نظارتی وارد شود.

تشویق مشاور یا پیمانکار: چنانچه پیمانکاری در زمان بهره‌برداری، با توجه به قیمت تمام شده و کیفیت پروژه، فراتر از قرارداد کار را تحویل دهد، باید مورد تشویق قرار بگیرد این کار نه تنها عادلانه است بلکه خود به خود سبب حذف عوامل فساد می‌گردد.

در صورت امکان طراحی، اجرا و بهره‌برداری بر عهده پیمانکار قرار داده شود تا مسئولیت هر گونه ایرادی در پروژه بر عهده پیمانکار بوده و مسئولیت‌ها بین مشاور، پیمانکار و کارفرما تقسیم نگردد. پیمانکار می‌داند که باید سال‌ها از این پروژه بهره‌برداری کند و سرمایه‌گذاری خود را از طریق عوارض دریافتی جبران نماید لذا تلاش خواهد نمود که کار را با بهترین کیفیت به انجام برساند.

تنظیم مناسب قرارداد و اخذ تضمین‌های لازم

اعمال سقف ریالی در رتبه‌ها و ارزیابی مستمر پیمانکار توسط یک مرجع ذیصلاح بر اساس نمرات اکتسابی از آیت‌هایی نظیر؛ به کارگیری افراد متخصص (با مدارک مستدل بیمه‌ای)، کیفیت کار، مدت زمان اجرای کار، بنیه مالی مناسب با تأیید صورت‌حساب بانکی، ماشین‌آلات، رعایت قوانین اداره کار و امور مالیاتی، تکمیل پروژه از محل منابع خویش‌فرمایی و افزایش مشارکت مالی در پروژه‌ها و دادن امتیاز بالا به این موضوع. بدین ترتیب پس از کسب امتیاز لازم، سقف ریالی پیمانکار تعیین می‌گردد.

ب- راهکارهای پیشنهادی مرحله انعقاد قرارداد پروژه جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی

بررسی و تجدیدنظر هر ساله رتبه اعطایی به پیمانکاران و مشاوران از سوی معاونت نظارت راهبردی ریاست جمهوری و ارائه رتبه بر اساس مدارک ارائه شده. ستاره‌دار بودن رتبه‌ها و در نظر نگرفتن سابقه کاری از دیگر مواردی است که سبب تشکیک دستگاه‌های اجرایی در رتبه‌بندی شده و به ناچار هر دستگاهی ضوابط و شرایط خاصی را ملاک قرار می‌دهد که به نوبه خود بسترساز فساد می‌باشد.

ج- راهکارهای پیشنهادی جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی در مرحله اجرایی

استفاده از نیروهای فعال یا بازنشسته پروژه‌ای خاص، در نظارت بر پروژه‌های مشابه

کارفرما و مشاور نباید انتظار انتفاع مادی از پیمانکار داشته باشند یعنی باید تجهیزشان خارج از قرارداد پیمانکار باشد. هم‌چنین تجهیز پیمانکاران هم باید برای هر پروژه مناسب پروژه موردنظر باشد.

استفاده بیشتر از پیمان‌های مقطوع و برآوردهای دقیق اولیه و حتی‌المقدور احتراز از تغییرات بعدی

تشکیل و فعالیت کمیته‌ی کارشناسی متشکل از مهندسان ضرایب فهرست بها، کارشناسان کارفرمایی، بخش صنعت، پیمانکاری و هم‌چنین منتخبین جامعه مهندسان مشاور ایران زیر نظر و هدایت دفتر نظام فنی اجرایی، نسبت به بررسی همه‌جانبه و با بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌های موجود (هم از نظر ضوابط و قوانین بالادستی و هم از نظر سیستم‌های اجرایی مهندسی) که بررسی‌های لازم را صورت دهد و گزارش‌های مکتوب به مقامات مسئول ارائه کنند.

تأمین به موقع اعتبارات

تخصیص کامل اعتبارات در ابتدای سال و در نتیجه کوتاه کردن زمان اجرا

ج- راهکارهای پیشنهادی جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی در مرحله اجرایی
رعایت دقیق قانون و مقررات
کنترل دقیق ذی‌حساب‌ها
رسیدگی و نظارت دقیق بر آیتم‌های صورت وضعیت
حذف ضریب بالاسری، ضریب منطقه‌ای و ... که هم موجب استیصال پیمانکاران شده، هم به تطویل پروژه می‌انجامد و هم راه را برای کاستن از کیفیت پروژه و صدور صورت وضعیت‌های صوری باز می‌کند.
مستندسازی مناسب کار
استفاده از دستگاه نظارت فنی و مدیر پروژه سالم، فنی و متعهد و مقید به اصول اخلاقی نظارت دقیق و به روز سازمان بازرسی بر کلیه مراحل پروژه به صورت محسوس و نامحسوس
برخورد قاطع با متخلفین جهت عبرت سایر کارکنان و عوامل
استفاده سازمان‌های نظارتی از کارشناسان خبره و آگاه و آشنا با پروژه با حقوق
برگزاری دوره‌ای آموزشی برای ناظران تا در صورت سپری نمودن واحدهای آن دوره، در فهرست دستگاه نظارت قرار داده شوند.
رتبه‌بندی ناظران همچون مشاوران و پیمانکاران. مثلاً ناظری که دارای حق نظارت تونل است، حق نظارت کوهستان را نداشته باشد و ... نباید ناظران بدون گواهی صلاحیت ناظر هر پروژه‌ای شوند در درجه اول سلامت فردی و در درجه دوم آگاهی کامل و اشراف بر پروژه و آشنایی با آن ملاک انتخاب ناظران باشد.
باید برای پیمانکاری که قیمت صوری داده، راهکار قانونی یافت و از وضعیت حاضر خارج نمود. زیرا وقتی هر دو طرف معامله از صوری بودن آن مطلع هستند، قبح تخلف و فساد به آرامی رخت بر بسته و توجیه جایگزین آن می‌شود.

ج- راهکارهای پیشنهادی جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی در مرحله اجرایی

ایجاد تفکیک وظایف مشخص و دقیق بین بخشهای نظارتی مختلف همچون حراست، سازمان بازرسی، بخش تخلفات اداری و حقوقی تا هیچ‌یک نتوانند کم‌کاری و سهل‌انگاری‌های خود را با انداختن توپ در زمین سایرین توجیه نموده و آنرا جزء وظایف خود ندانند. استفاده از چند کانال نظارتی خود سبب تداخل وظایف شده و در نهایت در برخی موارد، نظارت بر زمین می‌ماند زیرا هر یک از ناظران می‌پندارند که در حیطه وظایف سایرین است.

اختیارات ویژه مدیران و هیأت‌های مدیره باید چارچوب قانونی داشته باشد تا موجب تسهیل و تسریع کار شود.

اگر طبقه‌بندی خاک و تعریف ترانسه دارای شیت‌های آزمایشگاهی باشد از رانت جلوگیری می‌شود.

افزایش دوره تضمین

انتخاب اعضای متخصص در کمیسیون تحویل (به طور مثال استفاده از یک گروه مهندس ناظر در رشته‌های مختلف مثل عمران، مکانیک و برق و بررسی دقیق کار)

در مراحل تحویل موقت دقت لازم بعمل آمده و نظر ناظر مقیم مورد توجه قرار گیرد.

استفاده از کارشناسان دایره حقوقی هر سازمان می‌تواند در شناسایی بهتر مفاسد و مشکلات اقتصادی پروژه یاری‌رسان باشد.

بررسی پروژه توسط عامل چهارم به هنگام تحویل پروژه

ج- راهکارهای پیشنهادی جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی در مرحله اجرایی

برای پروژه‌های بزرگ و پیمانکاران توانمند ارائه قیمت براساس قیمت پایه مفید نیست. کارفرما در مناقصات باید فهرست مقادیر و پیمانکاران قیمت واحد هر کار را و در نتیجه قیمت کامل را پیشنهاد نمایند. لازمه هر نوع واگذاری کار و به هر طریقی که مدنظر کارفرمایان باشد، چه سه عاملی (کارفرما، مشاور، پیمانکار) یا طرح و ساخت (کارفرما- پیمانکار) یا EPC (مهندسی، تدارکات- ساخت) با انعقاد قرارداد به صورت فهرست بها براساس قیمت پایه یا به شکل قیمت تجمیع شده یا در نهایت به صورت کیلومتری مطالعه شده، وجود فهرس پایه شفاف و منطقی است که وسیله‌ای برای اندازه‌گیری کارفرمایان محترم و ضامن تحقق شعار کیفیت- زمان اجرای مناسب و قیمت بهینه خواهد بود. متأسفانه انجام این مهم بدون حضور کارشناسان وزارتخانه‌ها و کارشناسان نهادهای صنفی صورت می‌پذیرد و با کاربرد قیمت‌های غیر واقعی روز در تجربه‌های مربوطه لطمات زیادی به سازندگی و آبادگری کشور وارد می‌شود.

د- راهکارهای پیشنهادی جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی در مراحل خاتمه و نگهداری پروژه

در دوره نگهداری و راه‌اندازی حتی‌المقدور بایستی علاوه بر ناظران دوره ساخت، از افراد دیگری نیز استفاده نمود

دقت در تعمیر و نگهداری، انجام تعمیرات واقعی و دقیق

آگاه‌سازی عوامل مافوق برای جلوگیری از فشار برای بهره‌برداری زودتر پروژه

استفاده از عامل چهارم نظارتی در پروژه‌های بزرگ و کمیته فنی در کارهای متوسط و کوچک

تدوین آئین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، شرح خدمات امور مربوط به نگهداری و بهره‌برداری (در این زمینه ضعف زیادی وجود دارد).

برقرار کردن حفاظت و امنیت مجموعه پروژه

<p>د- راهکارهای پیشنهادی جهت کنترل و کاهش بروز مفاسد اقتصادی در مراحل خاتمه و نگهداری پروژه</p>
<p>استفاده از دوربین‌های مدار بسته، کنترل دقیق اجناس، ورود و خروج آن‌ها</p>
<p>نگهداری پروژه‌ها از سوی پیمانکاران ارجحیت بیشتری دارد لیکن اغلب با تغییر شرایط از افراد دیگری جهت نگهداری استفاده می‌شود، در صورتی که وظایف پیمانکار مطالعه، اجرا، مسئولیت اقدامات آزمایشی و نگهداری می‌باشد که لازم است ناظران هم دورادور نظارت کنند.</p>
<p>در صورت عدم بکارگیری پیمانکار در مرحله نگهداری، بهتر است گزارش سال به سال پروژه‌های انجام شده را تهیه و در اختیار پیمانکاران بگذارند پیمانکاران متوجه اشکالاتشان شوند.</p>
<p>از بیمه برای تضمین کیفیت استفاده شود تا لاقبل پیمانکاری که پروژه را به خوبی اجرا نکرده است با پرداخت حق بیمه بیشتری مواجه شده و متوجه اشکال خود باشد.</p>
<p>پیشنهاد می‌گردد دوره تضمین با توجه به میزان اهمیت و نوع پروژه تطویل گردد.</p>

آدرس: تهران

خیابان طالقانی- تقاطع خیابان شهید سپید قرنی

سازمان بازرسی کل کشور- طبقه ششم

مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و

مبارزه با فساد

تلفن: ۶۱۳۶۲۰۳۲

E-mail: Researchcenter.gio@gmail.com

www.Bazresi.ir